

Mariusz Szczygieł
Láska nebeská

Jaroslava Jiskrová - Máj / Dokořán

Mariusz Szczygieł
Láska nebeská

Jaroslava Jiskrová – Máj
Nakladatelství Dokořán

Mariusz Szczygieł

Láska nebeská

Copyright © Mariusz Szczygieł

Copyright © Agora S. A., 2012

Translation © Helena Stachová, 2012

Photography © František Dostál, 2012

Typography © Miloš Jirsa, 2012 (pdf)

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována a rozšiřována jakýmkoliv způsobem bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Druhé vydání v českém jazyce (první elektronické).

Z polského originálu *Láska nebeská* přeložila Helena Stachová .

Redakce a výběr fotografií Jaroslava Jiskrová.

Fotografie František Dostál.

Typografie Miloš Jirsa (pdf).

Konverze do elektronické verze David Greguš a Marek Pečenka (epub, mobi).

Vydala v roce 2012 nakladatelství Jaroslava Jiskrová – Máj, Štichova 580/25, 149 00 Praha 4, j.jiskrova@volny.cz, jako svou 73. (31. elektronickou, pdf), 74. (32. elektronickou, epub) a 75. publikaci (33. elektronickou, mobi) a nakladatelství Dokořán s. r. o., Holečkova 9, Praha 5, dokoran@dokoran.cz, <http://www.dokoran.cz>, jako svou 557. (86. elektronickou, pdf), 558. (87. elektronickou, epub) a 559. publikaci (88. elektronickou, mobi).

ISBN 978-80-7363-494-0 – Dokořán (pdf)

ISBN 978-80-7363-495-7 – Dokořán (e-pub)

ISBN 978-80-7363-496-4 – Dokořán (mobi)

ISBN 978-80-86643-71-7 – Jaroslava Jiskrová – Máj (pdf)

ISBN 978-80-86643-72-4 – Jaroslava Jiskrová – Máj (e-pub)

ISBN 978-80-86643-73-1 – Jaroslava Jiskrová – Máj (mobi)

Obsah

<i>Dopis českému čtenáři</i>	5
ČÁST 1.	
Docela všední obyčejný den	11
ČÁST 2.	
Co před Poláky ukryl bufetář z Borůvkové hory	17
O tom, jak manžel paní Vondráčkové nikoho neobsluhoval	25
O tom, že se život dá prožít jako svátek	28
O myšlenkách českého národa	36
O udavačství z ráje	42
O něze a botách	45
O životě v pohádce	52
O simulaci zdvořilosti	56
O tom, jak přežít a nepozvracet se	63
O tom, že je lepší nešvejkovat, zejména po smrti	67
O tom, jak Havla milovaly vši	70

O šokujícím syndromu milenců	77
O hospodě plné idiotů	82
O kuřeti à la Havel	88
O slovních spojeních čili českých Tatrách	95
O sebeukájení	101
O urně v kredenci	109
O mužích skupiny C	115
O hemoroidech v literární kultuře	122

ČÁST 3.

Můj život v Gottlandu	129
------------------------------	-----

Hamburger s Kafkovou krví	131
Motýlí dotek Blanky M.	140
Nic k smíchu	147
Kdo na chodbě nerozsvěcí	154

ČÁST 4.

Polák ve mně vstal z mrtvých	161
-------------------------------------	-----

Dopis českému čtenáři

Dárky si mohou dávat nejen lidé. Myslím, že se mohou obdarovávat i kultury. Koncem roku 2011 dala polská kultura krásný dárek kultuře české.

Déle než čtyři měsíce vydávala firma Agora, vydavatelství listu *Gazeta Wyborcza*, sérii českých knih a každý svazek byl obohacen o DVD s filmovou verzí. Sedmnáct týdnů – sedmnáct českých knih – sedmnáct českých filmů. Soubor, jaký v Polsku dosud neměla žádná světová literatura. Když uvážíme počet svazků a rychlost jejich vydávání – je to precedens.

Série začala králem české literatury v Polsku – Hrabalem (*Obsluhoval jsem anglického krále*) – a poté se objevovali jak spisovatelé předváleční, jako Vančura nebo Čapek, tak současní, jako Svěrák nebo Viewegh.

Kolekce byla doprovázena určitým literárním experimentem, jehož jsem byl autorem. Ke každé knize jsem měl napsat fejeton pro deník *Gazeta Wyborcza*, který by knize dělal reklamu. Ale nešlo jen o reklamu. Pro ty, kteří si knihu nekoupí, měl být fejeton prostě příjemným čtením.

Cítil jsem se jako malíř, který tvoří cyklus kreseb na obědňávkou.

Z přečtených knih si většinou pamatuji jen jednotlivé věty – a ty pak začínají v mé hlavě žít vlastním životem. Mé fejetony jsou tedy jen improvizací na téma určité knihy, jakousi jam session, v níž se někdy objevují zcela nečekané motivy.

Tak vzniklo sedmnáctero vyprávění o Česích a jejich kultuře, otiskovaných každou sobotu v *Gazetě*. Po ukončení série vydala Agora tyto fejetony v roztomilé knížečce nazvané *Láska nebeská*. Přestože byly texty známy z deníku, hned po knižním vydání v únoru 2012 se *Láska nebeská* dostala na polský seznam bestsellerů. Za čtyři měsíce se prodalo dvacet tisíc exemplářů a vydavatelství stále dělá dotisky.

Tento fenomén možná vysvětlí e-mail od jedné čtenářky (38 let), která mi napsala, že fejetony četla třikrát. Nejprve v novinách a pak dvakrát v knížce, protože „se po ní chce žít“. Přiznávám, že mě jako autora nemohlo potkat nic lepšího.

Knížka má v Polsku český název i s diakritickými znaménky.

Rovnou předesílám, že v ní není vůbec nic o lásce nebeské.

Kde se tedy vzal nápad dát knize tento název?

Stejnoujmennou píseň, kterou kdysi zpívali Waldemar Matuška s Evou Pilarovou, dnes už v Polsku nikdo nezná, nicméně zvuk těch dvou slov je pro mnoho Poláků kvintesencí radosti. Když se jich zeptáte na Čechy, vypadne z nich „láska nebeská“, a to i v případě, že o nich nic

nevědí. A i když Polák nerozumí, co ta slova v češtině znamenají, mohou mu navodit dobrou náladu. „Nebeská“ zní totiž stejně jako polské slovo „niebieska“, jež označuje modrou barvu. A „láska“ je literární výraz pro hůlku nebo hůl. V jazyce mladých Poláků je to jednak hezká holka, jednak penis.

Jak vidíte, milí čtenáři, nám Polákům zaručuje „láska nebeská“ pohodu. Myslím, že neexistuje lepší název, který by vystihoval ducha této knížky.

V televizní reklamě na zmíněnou sérii českých knih říkám: „Česká kuchyně má Čecha držet při zemi. Česká literatura ho má povznést k nebi. Česká literatura – to je moje láska nebeská.“

Nakladatelství Jaroslava Jiskrová – Máj a Dokořán jsou toho názoru, že i český čtenář si v těchto textech najde něco pro sebe, co ho potěší. Obávám se jen, zda někteří čeští čtenáři nebudou mít problém s tím, že než se dostanou k pointě, musí se prokousat informacemi, které jsou jim notoricky známé. Pro polského čtenáře jsou bohužel nezbytné. Jsou úvodní hrou, bez níž by se nemohlo konat finále.

Obávám se také, že někteří čeští čtenáři nepochopí, co polští čtenáři vidí na určitých konstatováních zvláštního.

Uvedu příklad s Jiřím Brdečkou.

Spisovatelka Tereza Brdečková, jeho dcera, mi na mou otázku, zda autor *Limonádového Joea*, jednoho z nejlepších humoristických románů vycházejících na pokračování v časopise *Ahoj* v době okupace, říkal něco zvláštního

o smíchu, odepsala, že tatínek nikdy nic zvláštního o smíchu neříkal, ale patřil ke generaci, která „žila smíchem, protože doba byla přece moc těžká“. Pro Čecha je takové tvrzení pravděpodobně samozřejmostí. Polákovi zní dost nezvykle. Na vysvětlenou musím zobecnit a použít stereotyp: pro většinu z nás Poláků by bylo normální říct „patřil ke generaci, která žila smutkem, protože doba byla moc těžká“.

Jeden polský čtenář mi řekl, že když si přečetl odpověď paní Brdeckové, byl tak překvapen, jako by náhle spatřil lidi na ulici vznášet se půl metru nad zemí.

Doufám, že právě díky rozdílnému vnímání Čechů a Poláků bude pro vás tento soubor fejetonů zajímavý.

A možná si po přečtení téhle knížky řeknete: Probůh, vždyť my Češi se vznášíme půl metru nad zemí, a nevíme o tom!

Přeji příjemné čtení –
Mariusz Szczygiel

Docela všední obyčejný den

*První sloka písně končí slovy,
že ten všední den v tom pohádkovém městě
víc kouzla má než krásný sen*

1

Stalo se to na jaře roku 2000 a všechno, co jsem v Praze prožíval, bylo poprvé. I první jazzový koncert v klubu U Staré paní, kde vystoupila s recitálem opravdová stará paní Vlasta Průchová. Bylo jí tehdy 74 let, zemřela o šest let později. Zpívala hlasem černocho z New Orleansu, jenže subtilně. V jejím hlase bylo slyšet celý její život. Když zazpívala *Cry Me a River*, umínil jsem si, že interpretaci této písně zpěvákem, kterému je méně než sedmdesát, budu od této chvíle považovat za trestný čin (Michaela Bublě a Dianu Krallovou už držím ve svém vězení). Řekla mi – tři roky nato, když už jsem mluvil česky –, že její hlas zní takhle od cigaret.

„Kouřila jste hodně?“ zeptal jsem se hloupě, protože jsem nevěděl, co říct.

„Nekouřila jsem vůbec,“ odpověděla. „Tohle mám od cigaret, které jsem nikdy nekouřila. Zpívala jsem v strašně zakouřených klubech v Chicagu.“

U Staré paní zazpívala jednu z nemnoha originálních českých swingových skladeb *Docela všední obyčejný den*, která mi hned zůstala v uchu. Píseň vypráví o náladě ve městě o půl šesté večer, kdy se rozsvěcují neony, a první

sloka končí slovy, že ten všední den v tom pohádkovém městě víc kouzla má než krásný sen.

A právě taková témata vyhledává také fotograf František Dostál.

Malé album s jeho fotkami bylo první knihou, jakou jsem si v Čechách koupil (knihu fotografií, protože jsem neznal jazyk). Jmenovala se *Praha zezadu*.

Fotograf Dostál je ve věku mých rodičů, narodil se roku 1938, byl československým mistrem ve skoku vysokém (1954), nevystudoval žádnou fotografickou školu, a jak zdůrazňuje – byl dítětem ulice. Do důchodu pracoval jako konstruktér obráběcích strojů.

Jelikož polští čtenáři neměli s jeho snímky dosud co do činění, napadlo mě, že se ty fotografie skvěle hodí k mým textům a že jsou nejlepší ilustrací nálady, do níž nás uvedou dvě slova titulu této knihy. A protože pana Dostála blíže neznám a nevěděl jsem, co o něm napsat – viděli jsme se jen krátce dvakrát na knižním veletrhu v Praze –, požádal jsem ho, aby se představil sám a pro čtenáře knihy dopsal několik načatých vět.

Dopsal, a já je cituji:

– *Když jdu po ulici...*

– ...dávám si pozor, abych nešlápl do psího lejna. Stejně ale víc koukám po lidech, co touží někde objevit zlatý poklad. Jenže oni ho hledají na opačné straně kopce, než zlato doopravdy leží. Zachycuji pomocí fotoaparátu jen prchavé okamžiky, protože ty jsou oproti všem drahým věcem na světě nejkrásnější. Sleduji třeba muže, který v jedné ruce nese notebook a v druhé drží meloun a chce si

koupit noviny. Čekám pak na svůj okamžik, co ten člověk s melounem udělá...

– *Beze smíchu není...*

– ...života. Ten totiž dokáže nahradit i prášky předepsané lékařem. Pro člověka je mnohem lepší, když žije v dřevěné chatrči, kde je plno smíchu, než když vězí v třípatrové vile, kde všichni pláčou. Upřímný smích má také větší cenu než veškeré řeči o demokracii. Smích totiž dělá člověka mnohem svobodnějším. Smích je navíc naší oporou a dává nám převahu nad hloupostí. Člověk, který se dokáže smát i sám sobě, je na tom ještě lépe.

– *Kdysi lidé...*

– ...tolik nespěchali a měli na sebe víc času. Nespěchání se velebilo a lidé, když se na ulici mýjeli, se ještě uměli pozdravit. Vyhledávám to, co bylo kdysi, a těším se z radosti objeování těch prchavých, ale krásných a veselých chvil, které se v obrázcích snažím ukázat druhým. Člověk vůbec nemusí prožívat velké věci. Stačí pozorovat svět kolem sebe a naučit se trpělivosti a pokoře. Ostatně pokora je klíčem ke světu. Stejně jako kdysi, tak i dnes, uprostřed žhavé současnosti.

– *Dneska jsem...*

– ...se probudil a oknem do mého pokoje proudil svěží vzduch po nočním dešti. Přál bych si, aby „dneska“ bylo i zítra, pozítří, a dokonce za pět let. Úcta k životu totiž u mne narůstá do obrovských rozměrů a přivádí mě v neskutečný úžas. Dokáže mě vyhnat dokonce na ulici, abych sám na své kůži pocítil další dešťové kapky...

- *Život je...*

- ...dar, a někdy pro člověka nebývá nejlepší vizitkou. To když si ho nepovažuje. Svými obyčejnými obrázky se snažím lidi oslovovat: „Lidi, zastavte se! To jste přeci vy, to vy se tak chováte, to vy se ženete za něčím pochybným. Já vás chci jen potěšit.“ Svět a život okolo nás nebude nikdy dokonalý, stejně jako člověk, ale i maličkostmi se dá zlepšovat. A to přestože jsme neustále krmeni hloupostmi a přiblblou reklamou, která dokáže zabít i pravdu. Dokonce dokáže ukončit i život, když do tabule s reklamou u silnice člověk v autě narazí.

Vyrostl jsem na ulici a doufám, že snad moc nefilozofuji. Ale já to tak cítím. Někdy mi z toho sice nebývá do smíchu, ale to už je prostě ten zapeklitý život. No a ten bývá někdy i pes. Vlastně ani ten pes nebývá vždycky tak zlý...

Co před Poláky ukryl bufetář z Borůvkové hory

*Z knih si pamatuji jen jednotlivé věty,
a ty pak začínají v mé hlavě žít vlastním životem.*

2

Minulou sobotu byl krásný den, a tak se pan Zdeněk Strnadel ze Šumperka vypravil do Zlatých Hor, kde na vrcholu Borůvkové hory vylezl na rozhlednu, odkud je vyhlídka na polskou i českou stranu. Vedle věže, na českém území, se nachází bufet a kousek dál cedule na paměť polsko-české Solidarity a kněze z blízkého Gierałtowa, který Solidaritě podporoval. V bufetu se platí zlotými i korunami, na zdi jsou citáty v obou jazycích. Český bufetář denně aktualizuje informaci, kdo má dnes svátek v Česku a kdo v Polsku.

Jelikož tam byl pan Zdeněk již poněkolikáté, pozval ho minulou sobotu bufetář dozadu a ukázal mu ceduli s dvoj-jazyčným nápisem, kterou na četné prosby polských turistů musel sundat ze zdi a schovat.

Pan Zdeněk Strnadel se mě mailem zeptal, jestli chci znát obsah toho nápisu. Pokud mu potvrdím, že jsem připraven dovědět se, co tak děsí mé rodáky, může mi ho poslat.

Nemohl jsem se dočkat prozrazení toho, co Poláci chtějí ukrýt sami před sebou.

Nazítří mi pan Zdeněk poslal obsah nápisu: DOKUD ŽIJEŠ, JEZ A PIJ, PO SMRTI UŽ ŽÁDNOU RADOST MÍT NEBUDEŠ.

Hledal jsem právě nějakou scénku nebo anekdotu, která by vyjadřovala ducha české literatury. Ale možná jsem se nevyjádřil dost přesně. Česká literatura je přece jak psychologická, metafyzická, vlastenecká, existenciální, tak i experimentální, a dokonce i katolická. Ve strachu ze vzdělaných bohemistů těžko mohu vyjádřit jejího ducha dvěma větami. Řeknu to tedy jinak: hledal jsem něco, co by vyjadřovalo ducha české literatury, tak jak ho cítí Poláci. Ilustraci toho, po čem v knihách našich sousedů toužíme.

Pan Zdeněk mi velmi usnadnil situaci.

Česká literatura miluje detail, život a obyčejného člověka. Často povyšuje všednost. Hrabal ve své knize *Obsluhoval jsem anglického krále* líčí básníka Tonda Jódla, který nosí v sychravém počasí z hotelu prokřehlým trhovkyním na náměstí horkou dršťkovou polévku. Píše o něm, že nese hrnec tak, jako by v těch dršťkách nesl vlastní srdce. „...lidské srdce v dršťkové polévce, nebo svoje srdce rozkrájené a udělané na cibulce s paprikou.“

Pokud jde o srdce, pak v knížce *Jak jsem potkal ryby* Oty Pavla bydlel u Skřivaňského potoka penzionovaný hajný pan Karel Kalous, který měl tak dobré srdce, že ho nikdy nikomu neukázal.

Vraťme se však k nápisu schovanému za barem. Ono čerpání půvabu z všednosti života, viditelné jak v české literatuře, tak ve filmu, musí podle mého názoru pramenit z nedostatku Boha a perspektivy věčnosti. Máme jen jeden život, žádný posmrtný nebude, a tak ho musíme

maximálně využít a zhodnotit. Mám dojem, že právě tohle mají na české literatuře Poláci rádi.

Já vím, je to možná přílišné zevšeobecnění. Jenže dokonce ani Kafka se nevyhnul zobecnění, když prý řekl: „Mám rád Američany, protože jsou zdraví a optimističtí.“ Bez zobecnování by byl náš život životem v bahně, milí čtenáři!

A tak opakuji, že česká literatura často vypovídá o tom, co schoval bufetář z Borůvkové hory.

Ve zmíněné knize *Obsluhoval jsem anglického krále* nacházíme zlatou zásadu, jak přežít. Za prvé jsi nic neviděl a nic neslyšel, za druhé jsi všechno viděl a všechno slyšel. Je to román o jiné metodě přežití, než je ta polská. A současně je to jedna z nejobdůbnějších a neupřímnějších českých knih. Protože vypovídá o tom – jak konstatoval Jiří Menzel, který tento román zfilmoval, v rozhovoru pro deník *Gazeta Wyborcza* –, že Čechy neproslavilo to, že někde panovali. Proslavilo je to, že někomu sloužili.

Česká literatura má ještě jednu vlastnost, která mi imponuje: upřímnost a odvahu ukazovat český národ z nepřilíš lichotivé stránky. Vždycky přemýšlím, jestli Gombrowiczova odvaha nebyla odvahou výlučně argentinskou. Vystačil by s ní, kdyby o svém „druhořadém národě“ psal a vydával knihy ve Varšavě? Českých spisovatelů s gombrowiczovskou odvahou kritického vidění bylo mnoho. Vysmívali se, ač byli doma vystaveni všem důsledkům.

Jiné pojednání o konformismu, *Spalovač mrtvol*, román Ladislava Fukse z roku 1967, vypráví o řediteli krematoria

panu Karlu Kopfrkinglovi, který se svou holubičí povahou a zbožňováním pacifismu přechází k zbožňování nacismu. Až se nakonec rozhodne nebýt Čechem a stane se Němcem. Aby se přizpůsobil požadavkům nové doby (konec třicátých let), zabije nejprve svou ženu, poloviční židovku, a pak i dceru a syna. Pan Kopfrkingl, který se k jiným lidem většinou obrací s úsměvem a svou ženu s oblibou oslovuje „něžná“ a „slunná“, říká posléze jejímu mrtvému tělu: „Zachránil jsem tě, drahá, před utrpením, které by tě jinak čekalo. Jak bys byla, nebeská, s tou svou krví v tom novém šťastném, spravedlivém světě trpěla...“

Každý člověk může být stvůrou, stačí dát mu šanci. Tohle nám chce říci Fuks, a to několik let před proslulým Zimbardovým pokusem.

Filmové zpracování *Spalovače mrtvol* (není to nejlepší film na světě?!) bylo promítáno v Praze na přehlídce *Psychofilm* v sekci, jejíž název jsem četl s vykulenýma očima. Jmenovala se *Lesk a bída konformismu*. V životě by mě nenapadlo, že konformismus může mít i svůj lesk.

Existuje určitá životní pravda, kterou jsem poznal, když jsem chodil na psychoterapii, a milionům Čechů ji napovídá už sto let jejich vlastní literatura. Onu pravdu vyjadřuje jedna věta: „Když se něco nedá ukrýt, nauč se o tom mluvit.“